

גן לאומי חורשת טל

בן אדם למקום
www.parks.org.il | *3639 | f

משתלם לצאת לטבע

רכשו עכשיו מינוי וטיילו חינוך
כל השנה בשמורות הטבע
ובגנים הלאומיים

אתרים נוספים בקרבת מקום:

www.parks.org.il | *3639 | f

גן לאומי חורשת טל, טל' 04-6942440

ברוכים הבאים לגן לאומי חורשת טל

למרגלות הר חרמון, בין עצי אלון עתיקי יומין ורחבי נוף, מפכים פלגי מים צוננים שמקורם בנחל דן. המים הזורמים כאן הם מתנת החרמון: הגשם ומי השלגים מחלחים לבטן ההר הענק ופורצים כמעיינות גדולים למרגלותיו, בצפון עמק החולה. החרמון הוא שהעניק את ההשראה לשם "חורשת טל", כמאמר הפסוק: "כטל חרמון שיורד על הררי ציון" (תהילים קל"ג, 3).

רשות הטבע והגנים טיפחה את האתר, המשתרע על 700 דונם, כשלנגד עיניה הטבע והאדם גם יחד. חורש האלונים הקשישים נשמר בקפידה. השטח שמחוץ לחורש מוקדש לבילוי בחיק הטבע: יש כאן מדשאות ירוקות, פלגים, בריכות שכשוך וכל השירותים הדרושים לשהייה נוחה ונעימה תחת כיפת השמים.

בגן הלאומי פועל חניון לילה מאובזר ומטופח.

גן לאומי חורשת טל נמצא בצד הכביש המוליך מקריית שמונה לחרמון (כביש 99), מעט ממזרח לקיבוץ הגושרים.

הגן הלאומי

לב לבו של הגן הלאומי הוא המדשאות רחבות הידיים. שטחן 200 דונם, ובמרכזן מתחם בריכות ותעלות מים המשתרע על פני שלושה דונם.

המים מגיעים לגן הלאומי מנחל טל, פלג קצר המסתעף מנחל דן. נחל טל מתחיל את דרכו ממערב לקיבוץ דפנה,

חוצה את חורשת טל ואחר כך שב לערוץ הראשי של נחל דן, לאחר שחלק ממימיו הוקצו להשקיה. ייתכן שנחל טל אינו אלא תעלה מלאכותית קדומה מהתקופה הביזנטית (המאה ה-5 לסה"נ), שתושבי המקום העבירו בה מים להשקיית שדותיהם.

נראה כי בעבר הרחוק נבעו ונסתמו לסירוגין נביעות בשטח. תופעה זו נצפתה גם בימינו, ומעיינות שנבעו עד שנות ה-70 של המאה ה-20 אינם נובעים כיום. המעיינות הותירו את חותמם בדמותם של סלעי טרוורטין (נטף נחלים) המכסים חלק מהשטח. טרוורטין נוצר מגיר שהיה מומס במי המעיינות ושקע כאשר המים זרמו על פני האדמה. סלע זה נוצר במהירות רבה, וקצב הצטברותו עשוי להגיע לסנטימטרים אחדים בשנה.

חורשת אלונים

רק מעטים מבין עצי הבר בישראל ישוו בגודלם ובפארם ל-240 עצי אלון התבור שצומחים בחורשת טל. אחדים מהם מתנשאים לגובה 15 מטרים והיקף גזעם גדול משישה מטרים. בעבר כיסה יער גדול של אלונים תבור חלקים ניכרים מעמק החולה. רוב העצים נכרתו ואינם, אך החורשה השתמרה משום שעציה נחשבו מקודשים. בעבר אף שכן ביניהם קברו של קדוש מקומי בשם שייח' עלי, ולידו בית הקברות המקומי.

שמה הערבי של החורשה היה שג'רת אל-עשרה ("חורשת העשרה"). המסורת המקומית גורסת כי אותם עשרה שעל שמם נקראה החורשה היו מלוויו של הנביא מוחמד. מסופר שיום אחד הם הגיעו לעמק החולה וירדו מעל סוסייהם לנוח על מימי נחל דן. אבל אללה לא בירך את המקום בעצים לקשור אליהם את הסוסים. תקעו העשרה את מקלותיהם באדמה, קשרו אליהם את הסוסים וישבו על ספל קפה לדון בענייניהם. ישבו שעה, ישבו שעתיים, נהנו מן המים הטובים ואחר כך ביקשו להמשיך בדרכם ושוב אל סוסייהם. והנה, מה רואות עיניהם? המטות אשר תקעו באדמה הפכו לעצים כבירים. מאותם עשרה עצים קדושים צמחו כל העצים הניצבים כאן עד עצם היום הזה...

העצים אכן מרשימים, ורבים תוהים באשר לגילם. כדאי לדעת שלא תמיד גודל העצים מרמז על גילם, ושהעצים בחורשת טל התפתחו לממדיהם המרשימים בזכות הקרקע ושפע המים שבסביבה. ידוע כי יש עצים שמוסיפים בהיקף גזעיהם "טבעות שנתיות", ומומחים יכולים לקבוע את גילם על סמך ספירת הטבעות השנתיות. הבוטנאית פרופ' נילי ליפשיץ מדווחת שכמה עצים עבי גזע שנכרתו בעת הרחבת דרך נבדקו וגילם פחות מ-200 שנה (**כי האדם עץ השדה**, 1997, הוצאת אריאל).

בין העצים צומחים גבעולים גבוהים של מורית גדולה, צמח ממשפחת הסוככיים, נדיר יחסית בישראל.

הצמחייה בשמורה

"**שמורת הסחלבים**" – בחלק שממזרח לחורשת האלונים משתרע שטח מיוחד במינו, שבעבר היה מוצף דרך קבע במי הנחלים דן ושניר. הסלע הנפוץ כאן הוא טרוורטין. קיבוץ דפנה ניצל את השטח להקמת בריכות דגים, אך נטש את הטיפול בהן בשנות ה-70 של המאה ה-20. בסוללות שבין הבריכות הנטושות צומח עבקנה שכיח.

במשטחי הטרורטין צומחים צמחים רב-שנתיים בלבד. בחורף ובאביב יש כאן מגוון מרשים של צמחים – כלנית מצויה, נורית אסיה ועוד צמחי פרחים יפים. מי שגונבים את ההצגה הם הסחלבים. בקטע הקטן הזה, המשתרע על כ-100 דונם, נמצאו בעבר לא פחות מ-13 צמחים מבני משפחת הסחלביים – כמחצית ממיני המשפחה בישראל כולה. חלק מצמחים אלה נדירים מאוד, ובהם סחלב נקוד, דבורנית הדבורה ובן חורש גדול. מינים אחרים הנמנים עם משפחה זו נוצפו במקום הם דבורנית דינסמור, דבורנית צהובה, דבורנית שחומה, דבורנית הקטיפה, סחלב השקיק, סחלב ריחני, סחלב אנטולי, סחלב פרפרני, סחלב ביצות ושפתן מצוי.

תעלות הזרימה – ברחבי הגן הלאומי עוברות תעלות טבעיות ומלאכותיות. בתעלות שיש בהן זרימת מים קבועה צומחים פה ושם עצי ערבה, וגדותיהן של כל התעלות מכוסות בשיחי פטל קדוש ובקנה מצוי. במישורים הסמוכים לתעלות, המוצפים חלקית בחורף, יש שרידים של צומח אחז המאופיין על ידי פרע אזוביוני, סחלב נקוד וסחלב הביצות.

קרקעות עמוקות ולחות – בקרקעות אלה צומחים מינים חד-שנתיים ובהם קחון הגליל ותלתן חקלאי. עוד צומחים כאן מינים נדירים האופייניים לבית גידול לח ובהם ורד צידוני, חבלוב בירותי, חלביב יווני, כלורה חרוזה, מכבד הביצות, פרע ריחני, שבטט גדול, געדת הביצות, סמר הפרקים וברוניקת החולה.

ברחבי הגן הלאומי נטעה רשות הטבע והגנים מיני עצים אחרים הצומחים בר בישראל, ובהם ערבה מחודדת, דולב מזרחי, אדר סורי וכליל החורש.

החי בשמורה

רוב שטחה של חורשת טל מוקדש לאתר נופש. ובכל זאת, בתחום הגן הלאומי וגם מחוץ לו מתקיים עולם חי חשוב ומעניין.

מכלאה שנמצאת בגן הלאומי מוקדשת לגידול עדר קטן של יחמור פרסי, בעל חיים שחי בעבר בר בארץ ישראל וניצל ברגע האחרון מהכחדה. גרעין הרבייה המקורי של היחמור שוכן בחי-בר כרמל, ומשם אף שוחררו פרטים לטבע. בחורשת טל מחזיקה רשות הטבע והגנים עדר נוסף של יחמור פרסי כגיבוי ליחמורים שכבר שוחררו לטבע, במטרה להרגילים לתנאי עמק החולה ולנצל את רעייתם כדי להשתלט על עשבייה בגן הלאומי.

בפלגי חורשת טל נצפתה בעבר לוטרה, יונק נדיר מאוד בישראל. הלוטרה מבלה את רוב זמנה במים והיא ניזונה בעיקר מדגים וממינים אחרים של בעלי חיים. אורך גופה כ-60 סנטימטרים וגופה מכוסה פרווה חומה.

בחורשת טל חיה אוכלוסייה של קטיפנית האלון - מין נדיר של נמלה המתקיים בישראל רק בחורשת טל ובאזור הבניאס. קטיפנית האלון היא נמלה קטנה, אורך גופה ארבעה עד שישה מילימטרים וצבע גופה חום-כהה. סימן היכר הבולט שלה היא כסות שעירה וקטיפתית על בטנה. הנמלה פעילה בשעות היום, בעיקר על עצי אלון אך גם על עצי דולב וערבה. קטיפנית האלון טורפת חרקים וזחלים שנמצאים על העצים, ובכך מגינה עליהם ממזיקים. הקטיפנית בונה את קנה בתוך חללי עצים ומשתמשת לשם כך בנסורת שהיא אוספת מתוך מחילות של זחלי חיפושיות.

לחורשת טל מזדמנים מינים רבים של עופות ובהם אנפית בקר, לבנית קטנה, סיקסק, שרקרק מצוי, עורב אפור ודיה שחורה.

חניון לילה

חניון הלילה מציע אפשרויות שונות ללינה בחיק הטבע: לינת שטח (אוהלים אישיים), בוגגלוס לארבעה אנשים ובתי עץ. בחניון תמצאו:

- מדשאה ל-150 אוהלים; שולחנות פיקניק; מי שתייה; שירותים ציבוריים; מקלחות ציבוריות עם מים חמים.

כדאי לדעת

- שעת הכניסה לחניון: 15:00
- שעת העזיבה: 12:00
- החניון פתוח למשפחות בין פסח לסוכות, ולקבוצות כל השנה (בתיאום מראש).
- הבוגגלוס בנויים מקנים. בכל בוגגלו תאורה, ארבע מיטות, מקרר, מאורר וחשמל.
- בבתי העץ ארבע מיטות, מטבח, מקלחת, שירותים צמודים וטלוויזיה. אין כלי אוכל, מגבות ומצעים.

למידע נוסף: דוא"ל shulap@npa.org.il

טל': 04-6942360, 04-6942440 פקס: 04-6959360

שעות הפתיחה

שעון קיץ (יולי-אוגוסט): א'-ה' ושבת 8:00-17:00

ששי וערבי חג 8:00-16:00

שעון חורף: א'-ה' ושבת 8:00-16:00

ששי וערבי חג 8:00-16:00

ערב ראש השנה, ערב יום כיפור וערב פסח 8:00-13:00

יחמור פרסי

מבקרים יקרים,

אנא הקפידו על הכללים האלה:

- באתר בריכות טבעיות שבהן המים עמוקים! הכניסה למים מחייבת ידיעת שחייה. כניסת ילדים למים מותרת בליווי ובאחריות מבוגר בלבד!

יש להישמע להוראות המצילים. הרחצה אסורה ללא פיקוח מציל!

יש להיזהר מהחלקה, בעיקר סמוך לבריכות המים.

- הקפיצה למים מסוכנת ואסורה!
- אין לפגוע בחי, בצומח ובדומם.
- הכנסת בקבוקי זכוכית לשטח הגן - אסורה!
- הכנסת בעלי חיים אסורה!
- יש לשמור על השקט. אין להכניס מחוללים (גנרטורים) ומערכות שמע ואין להשמיע מוסיקה.

- הבערת אש מותרת רק במצלה ("מנגל").

- התנועה מותרת בשבילים המוסדרים בלבד. אין להכניס אופניים לשבילים המיועדים להולכי רגל.

- כניסה לחניון הלילה מותרת לדיירי החניון בלבד.

- שמרו על הניקיון.

- הביקור באחריות המבקרים בלבד.

כתיבה: יעקב שקולניק **עריכה:** נירית איטינגון
צילומים: ארכיון הרשות, יעקב שקולניק, ניסים דורון
הפקה: עדי גרינבאום
© רשות הטבע והגנים

